

Народная Асвета

Штомесячны навукова-педагагічны часопіс
Заснавальнік: Міністэрства адукацыі
Рэспублікі Беларусь

• Выходзіць са снежня 1924 года

5 МАЙ
1993

Мінск, «Полымя»

Іван Іва-
СІШ Пу-
СКАГА

З М Е С Т

<p>Працоўнае навучанне і бізнес 3</p> <p style="padding-left: 20px;">АРГАНІЗАЦЫЯ НАРОДНАЙ АДУКАЦЫІ</p> <p>Дземчанка В. І., Белыхвостава С. В. І веды, і прафесія 6</p> <p style="padding-left: 20px;">ПЫТАННІ ПЕДАГОГІКІ І ПСІХОЛОГІІ</p> <p>Залеская С. Я. Прафілактыка па зняццю напружання ў школьнікаў 8</p> <p style="padding-left: 20px;">МЕРКАВАННЕ</p> <p>Якубовіч У. І. Сямейныя сачыненні 12</p> <p style="padding-left: 20px;">МАЙСТРЫ ПЕДАГАГІЧНАЙ СПРАВЫ</p> <p>Кундалевіч У. М. Не толькі прызванне 16</p> <p style="padding-left: 20px;">ВЫХАВАЎЧАЯ РАБОТА</p> <p>Кабуш У. Т. Адмаўленне ад абстрактнага і ўсталяванне канкрэтнага мэткамеркавання ў выхаваўчай дзейнасці школы 21</p> <p>Зеляніцкая Р. І. Харэаграфія як сродак эстэтычнага выхавання школьнікаў 27</p> <p style="padding-left: 20px;">ТЭМА СА ШКОЛЬНАЙ ПРАГРАМЫ</p> <p>Турлай Л. А. Рускае і беларускае мастацтва XIX — пачатку XX ст. 31</p> <p>Церашковіч Т. А. Гісторыя адзення моды 34</p>	<p>МЕТОДЫКА І ВОПЫТ</p> <p>Долбик Е. Е. Изучение сложного предложения в функциональном аспекте 3</p> <p>Бранштэйн І. Я., Камініч А. Я. На шляху да інтэграванага выкладання гуманітарных прадметаў 4</p> <p>Савіна Н. Р. Дыферэнцыраваны дыход у навучанні географіі 41</p> <p>Герасімаў В. Р. Тэкставыя задачы па матэматыцы V—VI клас 51</p> <p>Шарапа А. Задачы па ліміі пры дыферэнцыраваным навучанні 61</p> <p>Юдзіцкі В. А. Адаптаванне народнага рамёстваў у вытворчай працы школьнікаў 62</p> <p style="padding-left: 20px;">ЮБІЛЕІ</p> <p>Нефагіна Г. Трагедия утопического сознания 65</p> <p style="padding-left: 20px;">НАВУКОВЫЯ ПАВЕДАМЛЕННІ, ПУБЛІКАЦЫІ</p> <p>Гаравая Н. П. Вынікі міжнароднага даследавання ІАЕР-ІІ 70</p> <p style="padding-left: 20px;">АДУКАЦЫЯ ЗА МЯЖОЙ</p> <p>Андрэў У. І. Арганізацыя педагагічнай практыкі студэнтаў у ВНУ Германіі 77</p>
--	--

Галоўны рэдактар Н. І. КАЛЕСНІК

Рэдакцыйная калегія: Б. А. ГАПАНОВІЧ, У. Т. КАБУШ, П. П. КІШКУРНА, У. М. КУНДАЛЕВІЧ, Г. А. РЫЛЬКО (адказны сакратар), І. Ф. ХАРЛАМАЎ, В. У. ЧЭЧАТ, У. І. ЯКУБОВІЧ (намеснік галоўнага рэдактара).

Тэхнічны рэдактар Г. У. Івашка, карэктар Л. Дз. Лебедзева.

«НАРОДНОЕ ПРОСВЕЩЕНИЕ»

(на беларуском языке)

Ежемесячный научно-педагогический журнал.

Учредитель: Министерство образования Республики Беларусь. Выходит с декабря 1924 года.

Адрес редакции: 220023, ГСП, Минск, Макаёнка, 12.

Здадзена ў набор 29.03.93. Падп. да друку 03.05.93. Фармат 70×108¹/₁₆. Папера бланкавая.

Друк афсетны. Ум. друк. арк. 7. Ум. фарб.-адб. 7,52. Ул.-выд. арк. 10,06.

Тыраж 8811 экз. Зак. 296. Цана 11 р. (3 дастаўкай; кошт дастаўкі 4 р.).

Адрес рэдакцыі: 220023, ГСП, Мінск, Макаёнка, 12, тэлефоны: 64-62-68, 64-02-86, 64-64-69, 64-33-97.

Выдавецтва «Полымя» Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь

220600, Мінск, праспект Машэрава, 11.

Друкарня выдавецтва «Беларускі Дом друку».

220041, Мінск, праспект Ф. Скарыны, 79.

© «НАРОДНАЯ АСВЕТА», 1993

ПРАФІЛАКТЫКА ПА ЗНЯЦЦЮ НАПРУЖАННЯ У ШКОЛЬНІКАУ

С. Я. ЗАЛЕСКАЯ,
дацэнт кафедры педагогікі, псіхалогіі і прыватных метадых
Мінскага абласнога ІУН

Праблема далейшага пражывання і арганізацыі сістэмы навучання школьнікаў у зоне чарнобыльскай катастрофы набывае асабліваю завостранасць цяпер, ва ўмовах дэстабілізацыі жыцця і побыту ва ўсіх напрамках. Вядома, што радыяцыйныя зоны ўяўляюць небяспеку адмоўнага ўздзеяння на арганізм чалавека і дзеляцца па сваёй шкоднасці на два віды: натуральныя (прыродныя) і антрапагенныя (якія ўзніклі ў выніку вытворчай дзейнасці чалавека). У прыватнасці, зона Чарнобыльскай АЭС, якая адносіцца да антрапагенных, з'яўляецца экстрэмальнай і прад'яўляе да неакрэсллага арганізма дзіцяці, яго адаптацыйных магчымасцей вялікія патрабаванні.

Развіццё асобы школьніка характарызуецца сістэмай адносін да грамадства, працы, бацькоў, сябе самога. Вось чаму яе вывучэнне павінна прадуладжваць аэнкаў аб'ектыўных адносін, якія склаліся ў рэальным жыцці дзіцяці. Пастаяннае псіхафізіялагічнае развіццё функцый арганізма школьніка, якое суправаджаецца стыхійнасцю ўчынкаў і няўстойлівасцю настрою, не выключае існаванне аб'ектыўных фактараў, якія могуць выклікаць павышаную эмацыянальнасць у жыццядзейнасці і навучанні. Адным з такіх фактараў з'яўляецца пражыванне дзіцяці ў зоне з павышанай радыяцыйнай забруджанасцю. Непрэдадана адчуць і растлумачыць гэтыя ў сваім стане школьнікі не могуць, таму што гэта ўздзеянне набывае характар перагружання і тым не менш школьнікі адчуваюць эмацыянальнае напружанне ў сям'і, школе, на вуліцы.

Распаўсюджаная П. Сіманавым інфармацыйная тэорыя стрэсу дазваляе больш зразумець асацыяцыю нервапазіцыі і напружання, якое вынік стрэсу, задавальнасці патрэб ва ўмовах дзейнасці ў інфармацыі. Для асноўнай дзейнасці, у тым ліку і навучальнай, існуе пэўны оптымум эмацыянальнага напружання, у выніку якога дзейнасць праходзіць найбольш эфектыўна (правіла Джаркеса-Додса-

на). Недахоп прагматычнай інфармацыі вядзе да ўзнікнення адмоўных эмоцый, эмацыянальнага напружання, што адбываецца на эфектыўнасці навучання і на стане здароўя школьнікаў. Аўтаматызм, прывычнасць, манатоннасць навучальнай дзейнасці — усё гэта ўхіляе эмоцыі ўвогуле. Школьнік стамляецца ў школе ад пасіўнасці. Многа сіл і часу аддае таму, каб сядзець і слухаць. Ён аўтаматычна співае ход разв'язання з дошкі, пасіўны, калі слухае адказы таварышаў. У выніку ў рабяце замацоўваецца стан аб'якаваасці, суму, навучанне становіцца заняткам нудным, яго прадукцыйнасць падае.

Унутраныя канфлікты ўзнікаюць у сувязі з перагрузкай школьнікаў навучальным матэрыялам, класаў — вялікай колькасцю вучняў, настаўнікаў — работай і дадатковымі нагрузкамі. Усё гэта адбываецца на псіхалагічным клімаце, які фарміруецца пасрэдна ў класе і ў школе. Большасць канфліктаў узнікаюць паміж двума аднолькава моцнымі, але не сумяшчальнымі адна з адной псіхасцыямі школьніка, якія характарызавацца двума рознымі тэндэнцыямі паводзін. Вучачы нібы гавораць у сітуацыі раздвоенасці, калі ідуць з сабой. Патрэбна пазнаць, чаму так быць задавальненне пасрэдна ў паводзінах, якія характэрныя для эмацыянальнага напружання.

Другой прычынай эмацыянальнага напружання становіцца сутыкненне са знешнімі перашкодамі задавальнення прывычнасцей асобы школьніка (аб'ектыўныя і суб'ектыўныя прычыны). Неалежна ад знешніх або ўнутраных прычын, калі не ўдаецца задаволіць актуальную патрэбнасць, у вучня ўзнікае стан стрэсу, які пры паўторах перарастае ў неўроз. Калі размова ідзе аб неўрозах у школьнікаў, неабходна ведаць, што ў іх аснове заўсёды ляжаць канфлікты, якія закранаюць найбольш глыбокія патрэбнасці асобы. Было б памылкай лічыць, што неўроз можа развівацца толькі з факта непаспяваемасці вучня ў навучанні. Калі

школьнік знаходзіць іншыя спосабы самарэалізацыі (спорт, захопленні, інтарэсы, хобі і г. д.), неўроз не ўзнікае. Неўроз — гэта вынік невырашальнага ўнутранага канфлікту матываў пры недастатковай эфектыўнасці механізмаў псіхалагічнай засцярогі. Якія ж механізмы псіхалагічнай засцярогі ў школьнікаў? Іх некалькі. Спынімся на наступных:

— механізм абмежавання на ўзроўні інфармацыі. Вось чаму рабаты проста не ўспрымаюць таго, што можа стаць для іх балючым. Так, у час аптытаніяў вучняў VII, IX класаў (у колькасці 47 чалавек), якія пражываюць у зоне Чарнобыльскай АЭС (г. Мазыр), была прапанавана метадыка незакончаных сказаў. Адным з пытанняў яе было: «Калі я чую слова Чарнобыль, то ...». Вынікі адказаў дазваляюць зрабіць вывад, што падлеткі ўхіляюцца ад прамога адказу — г. зн. праблема, звязаная з катастрофай на ЧАЭС. Яна не ўспрымаецца падлеткамі як існасць анешняй і аднаўляецца школьнікамі сітуацыя;

— механізм абмежавання на ўзроўні такога пошуку змяненні сваіх перацін да сапраўдных, якія дапамагаюць справіцца з жывымі складанасцямі ўнутранага канфлікту. У 46 % абследаваных падлеткаў г. Мазыра была выяўлена тэндэнцыя да аптымістычных прагнозаў вырашання праблем, якія звязаны з Чарнобыльскай АЭС («дапамога з-за граніцы», «адсяленне ў чыстыя раёны», «клопат урада» і інш.). У той жа час 21 % рабят выказалі пессімістычныя прагнозы аб перспектывах іх далейшага пражывання ў зоне Чарнобыльскай АЭС («усё будзе па-ранейшаму», «нічога не зменіцца» і да т. п.).

У сітуацыі складанага перапляцення знешніх і ўнутраных канфліктаў падлетак не можа разабрацца ва ўласных перажываннях, правільна асэнсаваць атрыманую інфармацыю, знайсці дакладнае рашэнне ў сувязі з пераграм пытанняў. Таму аб'ектыўная аэнка наяўнай сітуацыі і дапамога ў арыентацыі ўзнікшых праблем класнага на дасведчаных дарослых, якія акружаюць дзіцяці. Узрасце неабарачальна патрэбнасць у прафілактычных мерапрыемствах, якія папярэджваюць развіццё неўрозаў, узнікненне знешніх і ўнутраных канфліктаў, эмацыянальнага напружання падлеткаў. Арганізацыя такіх мерапрыемстваў залежыць не толькі ад дзейнасці ўрачоў, але і ад правільных паводзін бацькоў, педагогаў, школьных псіхалагаў.

Цяпер статус школьнага псіхалага

прыроўнены ў агульнаадукацыйнай школе да статусу ўрача (нават прадвызначаецца іх кабінеты размяшчаць побач).

Мы лічым, што ў школах, якія знаходзяцца ў зоне Чарнобыльскай АЭС, асноўная функцыя псіхалага заключаецца ва ўменні аказаць псіхатэрапеўтычную дапамогу праз сеансы псіхатэрапіі, псіхадрамы, рэлаксацыі, пры дапамозе статычных практыкаванняў на расслабленне (яны выкарыстоўваюцца ў сістэмах йогі і ушу), аэробных трэніровак. Асабліва важна пражывання школьнікаў у зоне Чарнобыльскай АЭС з'яўляецца абмежаванне ў свабодным перамяшчэнні: вучні вымушаны доўга перамяшчацца паміж школай і домам, таму існуюць аб'ектыўныя фізічныя і рэспірацыйныя абмежаванні ў іх прыватным жыцці. Механізм абмежавання знаходжаннем у прыватным жыцці натуральна, не дазваляе ім школьнікам выконваць свае псіхалагічныя мінімум, вольна і неабходна наяўнасць кабінетаў фізічнай разгрузкі з наборам трэніроўраў, у якіх змогуць займацца і настаўнікі, і вучні любога ўзросту.

На нервовую сістэму школьніка адмоўна ўздзейнічаюць і спрэчкі з іншымі рабятмі, і папрокі, ушчуванні з боку дарослых, і грубае ігнараванне задавальнення просьбаў рабят без належнага тлумачэння адмовы, чытанне кніг і прагляд фільмаў з прамерна хвалеючым зместам. На працягу ўсяго перыяду навучання ў школе ў дзіцяці адбываецца пастаяннае развіццё іх арганізма, мяняюцца яго марфалагічныя асаблівасці, а сам навучальна-выхаваўчы працэс патрабуе вялікіх затрат часу і нервова-эмацыянальных намаганняў школьнікаў. Вось чаму неабходна, каб школьны ўрач разам са школьным псіхалагам пастаянна кантралявалі самаадчуванне дзіцяці: яго скаргі, настрой, працаздольнасць, актыўнасць, сон. Поўны адпачынак дзіця атрымлівае толькі ў час сну — гэта «ахоўвае тармажэнне», у час якога нервовыя клеткі не ўспрымаюць знешніх раздражняльнікаў і поўнасцю аднаўляюць затрачаную энергію. Часткова гэту энергію могуць аднаўляць фізкультурныя паўзы (непасрэдна на любым уроку), заняткі на трэнажорах, танцы, рытмічная гімнастыка, аэробіка. Менавіта ў гэтым адкрываецца шырокае поле дзейнасці для настаўнікаў фізкультуры, бацькоў, настаўнікаў-прадметнікаў, якія могуць не толькі зняць эмацыянальнае напружанне вучняў, але і замацаваць ахоўныя ўласцівасці арганізма.

Дзеці, якія пражываюць у зоне Чарнобыльскай АЭС, больш часта, чым

іншыя рэбаты іх узросту, праходзяць медыцынскі агляд. Асабліва цяжка дзіця ўспрымае парушэнне старэзатыпу яго жыцця ў сувязі з кожным прафілактычным аглядам у балніцы і паліклініцы. Няшкодны, на першы погляд, медыцынскі агляд з'яўляецца для школьнікаў, асабліва малодшага ўзросту, своеасаблівым выпрабаваннем. Адмоўныя эмоцыі ў дзяцей звычайна выклікаюць розныя лячэбныя працэдурі: унутрымышачныя і ўнутрывенныя ін'екцыі, выдаленне зубоў і да т. п. Таму школьнаму ўрачу неабходна суправаджаць рэбят на такія комплексныя агляды. Яшчэ лепш, калі побач знаходзіцца псіхолаг і нехта з бацькоў. Калі ўзнікаюць неадэкватныя эмацыянальныя рэакцыі і дзіця пачынае заходзіцца ў крыку, забіваецца ў куток або пад ложак, неабходна максімальна абергаць яго псіхіку і спакаля рыхтаваць яго да лячэбнага агляду, імкнучыся правесці яго ў выглядзе псіхалагічнай гульні (віаіт да зубнога ўрача, агляд у неўрапаталага, у анкалага і г. д.). Групу рэбят лепш фарміраваць з дзяцей рознага ўзросту, каб там былі школьнікі і сярэдняга звання, і пачатковай школы. Псіхалагічная гульня дазваляе падлеткам эмацыянальна «пражыць» дадзеную сітуацыю, «увайсці ў ролю» пацыента, зняць наляўнае нервовае напружанне.

Працяглае знаходжанне дзяцей у закрытых памяшканнях вымушае адміністрацыю многіх школ шукаць рэзервы занятасці пэўнай колькасці дзяцей у пазаўрочны час. Адным са спосабаў арганізацыі іх вольнага часу могуць стаць гульнівыя заняткі з персанальнымі камп'ютарамі або ЭВМ, калі школа мае такую магчымасць — гульнівымі аўтаматамі. Дэвіз залы (кабінета) павінен быць наступны: «ад інфармацыйных аўтаматаў, і пацешных гульніў да сур'ёзных, а камп'ютэрных гульніў да іграў з неабавязных задач». Сюды можна ўключыць і пашырэнне часу гуркоў, фантатываў і секцыяў. Там жа таго, у школе можа арганізаваць вучнёўскія каардынацыяныя выпускі складаных прамсловых апаратаў, цацак і да т. п. Пры гэтым галоўным з'яўляецца не перыяд іх боку правы, а тое, што ў арганізацыі вольнага часу школьнікі атрымаюць магчымасць узабагаціць сябе новымі працоўнымі навыкамі, з карысцю правесці свой вольны час, акунуцца ў станоўчыя эмоцыі ў працэсе працоўнай дзейнасці.

Можна спыніцца яшчэ на адным напрамку прафілактычных мерапрыемстваў, якія ў школе выкарыстоўваюцца вельмі рэдка, але маюць эфект ста-

ноўчага ўплыву на нервовую сістэму вучняў, павышаюць іх працаздольнасць, ствараюць добры настрой. Маецца на ўвазе псіхалагічнае ўздзеянне Інтэр'ера, які ў найменшай ступені вызначаецца формай і ў большай — колерам. Амерыканскі архітэктар В. Каравэл адзначаў: «Цяпер не той час, калі можна сумнявацца ў важнасці каляровага асяроддзя навучання і працы. І ўсёды прызнана, што выкарыстанне добра прадуманых колераў лепш, чым іх адсутнасць». Зыходзячы з гэтага, трэба, каб афарбоўка школы была больш яркай, чым жылля. А некаторыя мастакі (да іх адносіцца і Ф. Лежэ) лічаць, што школа — гэта месца поўнага каляровага разнабоя. Гэта сказаў: «Колеры ўздзейнічаюць на душу: яны могуць выклікаць пачуцці, будзіць эмоцыі і думкі, якія нас і супакойваюць і хвалююць, яны засмучаюць або радуюць».

На жаль, у школах каляровае асяроддзе вырашалася проста: сцены, столы — светлыя, дошка — чорная. Чорны колер у невялікай дозе засяроджвае, а ў вялікай — выклікае змрочлівыя думкі, і вучань пачынае адчуваць затоеную пагрозу і дыскамфорт. Карычневы колер (у спалучэнні з больш яркімі) здаецца ўтульным, а без спалучэння ўмяняе дыскамфорт, звужае кругагляд. Цяпер афарбоўка сцен стала святлейшая, аднак цёмныя, змрочныя колеры яшчэ, на жаль, і раважуюць.

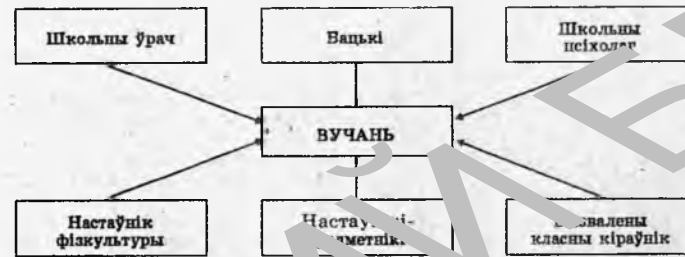
Калі ж пафарбаваць школу, навучальныя памяшканні і класныя зоркі і вясёлыя аддзелкі — усё гэта можа ствараць вучням добры настрой, станоўчы настрой на іх вучнёўскі стан. І гэты ўсім неабходны, на жаль, не варта звяртаць увагу. А ў класіку мы ўпусцілім яшчэ адну магчымасць прафілактычнага эмацыянальнага напружання і канфліктаў у школьнікаў, якія пражываюць у зоне Чарнобыльскай АЭС.

Нельга не заўважыць, што адмоўнае ўздзеянне на нервовую сістэму падлетка носіць умоўны характар. Для аднаго арганізма адзіні і той жа раздражняльнік можа вказацца экстрэмальным, а для іншага — не. І. П. Паўлаў лічыў, што надзвычайнасць і сіла знешніх раздражняльнікаў з'яўляюцца зусім адноснымі велічынямі. Сіла ўздзеяння знешняга раздражняльніка залежыць перш за ўсё ад стану дадзенай нервовай сістэмы. Эфекты, якія атрымліваем пры раздзелным дзеянні фактараў, істотна адрозніваюцца ад вынікаў іх спалучанага ўздзеяння. І. Б. Аўсенян, А. Л. Шахмухамедаў, Б. І. Давыдаў, Ф. І. Фурдуў і іншыя лічаць, што калі два або больш раз-

дражняльнікаў адначасова «б'юць» па адной сістэме арганізма, дык канчатковы біялагічны эфект будзе больш выразны. І наадварот, чым больш сістэм актыўнаеўдца, тым меншы канчатковы вынік. Шэраг вучоных прыйшлі да вываду, што калі ўплыў фактара не быў занадта моцны, каб прывесці да зрыву ахоўных механізмаў арганізма, але дастатковы для мабілізацыі яго ахоўна-простававальных

магчымасцей, дык арганізм будзе менш падвергнуты разбуральнаму ўплыву фактара, які дзейнічае следам.

Такім чынам, мы можам падвесці вынікі ўсяму сказанаму: у навучальна-выхаваўчым працэсе школьнікаў у зоне Чарнобыльскай АЭС неабходна ствараць сістэму прафілактычных мерапрыемстваў, схему якіх і прапануем на рыс. 1.

У цэнтры прафілактычных мерапрыемстваў знаходзіцца асоба вучня. У бліжэйшым асяроддзі яго: школьны ўрач і псіхолаг з вострым псіхатэрапеўта. І гэты прафілактычныя мерапрыемстваў, якія павінны праводзіцца, арганізаваны ў асяроддзі індывідуальных асабасцей асобы вучня, з'яўленні і прафілактыцы саматычных захворванняў. З другога боку ад вучня знаходзіцца настаўнікі: фізічнай культуры, настаўнікі-прадметнікі, вызвалены класны кіраўнік. Прафілактычныя мерапрыемствы, якія арганізуе настаўнік фізкультуры, носяць характар «урокаў здароўя».

Абавязкова арганізацыя актыўных паўз на ўроках не толькі ў малодшых класах, але і ў старэйшых, функцыянаванне кабінетаў фізічнай разгрузкі, абсталаваных тэражорамі. Настаўнікі-прадметнікі нацэлены не толькі на засваенне школьнікам навучальнай праграмы, але і на тое, каб гэта засваенне не прыводзіла да павышанай стамлянасці, зніжэння працаздольнасці вучня на ўроку. Як бачым, тут неабходна распрацоўка дыферэнцыраваных праграм з улікам нервовай перагружкі школьнікаў, якія пражываюць у зоне Чарнобыльскай АЭС. Вызвалены класны кіраўнік з'яўляецца спалучальным звяном у навучальна-выхаваўчым працэсе ў школе і сям'і вучня. Вывучаючы асобу вучня ў навучанні і даследуючы сістэму жыцця і адпачынку дзіцяці ў сям'і, ён мае магчымасць карэктуючы тых працэсаў, якія набылі тэндэнцыю адбіцца на стане яго здароўя і эмацыянальнай раўнавагі. Натуральна, вялікая роля бацькоў у арганізацыі і правя-

дэнні ўсёй сістэмы прафілактычных мерапрыемстваў, бо яны першачаргова зацікаўлены ў тым, каб іх дзеці выраслі здаровымі.

Нельга не засяродзіць увагу яшчэ і на такім пытанні: а што рабіць з фактам радыеактыўнага забруджвання Чарнобыльскай зоны? Можна неабходна з ранніх год нагрэваць дзіця ў рэальныя ўмовы жыцця? Мы лічым, што нельга, бо сам факт пражывання ў зоне Чарнобыльскай АЭС шкодзіць арганізму дзіцяці, яго псіхіцы. Дык навошта ўскладняць гэты працэс дадатковай інфармацыяй? Вядома, інфармацыя павінна быць, падлеткі абавязаны ведаць, як паводзіць сябе ў час падобных катастроф (у экстрэмальных сітуацыях), як неабходна харчавацца, каб не захварэць, якія прафілактычныя працэдурі патрэбна выконваць і якія медыкаменты памяншаюць дозу атрыманага абраменьвання і г. д. Аднак нацэляваць дзіця на асуджэнне яго становішча, з першых крокаў жыцця «карміць» такой «праўдай існавання», відэаочна, немаэтагодна.

І тым не менш, людзі застаюцца пакуль што ў зоне Чарнобыльскай АЭС. У тым ліку і дзеці. Таму абавязкова павінна быць арганізавана сістэма прафілактычных мерапрыемстваў у навучальна-выхаваўчым працэсе агульнаадукацыйнай школы, якая дазволіць у значнай ступені знізіць узровень эмацыянальнага напружання і ўнутраных канфліктаў школьнікаў. Гэта неабходна дзеля аховы здароўя пацярпеўшых ад атамнай катастрофы беларускіх дзяцей.